

Keskkonnaministri käskkirja „Toetuse andmise tingimuste kehtestamine ning 2022–2029 tegevuskava ja eelarve kinnitamine elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Eelnõukohane käskkirja kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS*) § 10 lõike 2 alusel. Käskkirjaga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ (edaspidi ka *rakenduskava*) poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ toetuse andmise tingimusi elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks.

Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna nõunik Kadri Möller (e-post kadri.moller@envir.ee, tel 626 2876), kalavarude osakonna peaspetsialist Tanel Ader (e-post tanel.ader@envir.ee, tel 626 0736), eelarve- ja strateegiaosakonna peaspetsialist Eerika Purgel (e-post eerika.purgel@envir.ee, tel 626 0709), õigusosakonna jurist Rene Lauk (e-post rene.lauk@envir.ee, tel 626 2948); Riigimetsa Majandamise Keskuse looduskaitseosakond ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskuse riskiosakonna jurist Jaanika Vilde (e-post jaanika.vilde@kik.ee, tel 627 4117).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb neljast punktist, millega reguleeritakse toetuse andmist elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks. Esimese punktiga kinnitatakse toetuse andmise tingimused ja kord (lisa 1), teise punktiga kinnitatakse tegevuskava ja eelarve aastateks 2022–2029 (lisa 2) ja kolmanda punktiga volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus (edaspidi *RMK*) projekti elluvijaks. Neljanda punktiga reguleeritakse käskkirja kehtima hakkamise aeg.

Käskkirja punktiga 1 kehtestatakse toetuse andmise tingimused (lisa 1).

Käskkirja lisa 1 punktiga 1 sätestatakse reguleeritav valdkond, mille raames toetust antakse.

Käskkirjaga reguleeritakse „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027“ poliitikaeesmärgi nr 2 „Rohelisem Eesti“ erieesmärgi nr 4 „Kliimamuutustega kohanemise ja katastroofiriski ennetamise ning vastupanuvõime edendamine, võttes arvesse ökosüsteemipõhiseid lähenemisviise“ toetuse andmise tingimusi elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks.

Toetust eraldatakse programmi „Keskkonnakaitse ja -kasutus“ meetme „Eluslooduse kaitse ja kasutus“ tegevuse „Liikide ja elupaikade soodsa seisundi ning maastike mitmekesisuse tagamine“ tulemuste saavutamiseks.

Käskkirja lisa 1 punktiga 2 sätestatakse toetuse andmise eesmärgid. Toetuse andmise eesmärk on loodusdirektiivi märgade elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks.

Toetuse andmise tingimuste koostamisel on rakendatud Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seirekomisjoni kinnitatud valikukriteeriume ning tehtud asjakohased analüüsid. Toetatavad tegevused on vastavuses perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud vastavus- ja valikukriteeriumidega.

Projekti mõju meetme eesmärkide saavutamisele

Kriteeriumi täitmiseks on toetatavad tegevused sätestatud selliselt, et need panustavad otseselt meetme eesmärkide täitmisse. Abikõlblikud kulud on esmajärgus piiratud nõudega, et juhul kui projekti raames tehakse kulusid, mis ei ole rakenduskavas seatud eesmärgi saavutamiseks vajalikud, ei loeta neid kulusid abikõlblikuks. Projekti tulemuste kestlikkuse tagamise eest vastutab Riigimetsa Majandamise Keskus oma vahenditega. Projekt panustab otseselt rakenduskava väljund- ja tulemusnäitajasse.

Projekti põhjendus

Märgade elupaikade taastamine on oluline, et suurendada valmisolekut kliimamuutustega kohanemiseks. Sekkumised põhinevad Läänemere strateegial, „Kliimamuutustega kohanemise arengukaval aastani 2030“, Natura 2000 prioriteetsete tegevuste tegevuskaval (PAF) aastateks 2021–2027 ja ELi elurikkuse strateegial aastani 2030: toome looduse oma ellu tagasi.

Vaatamata senistele ELi ja rahvusvahelistele jõupingutustele jätkub elurikkuse vähenemine ja ökosüsteemide seisundi halvenemine murettekitava kiirusega, kahjustades inimesi, majandust ja kliimat. Sellele viitavad nii valitsustevahelise kliimamuutuste paneeli (IPCC) kui ka valitsustevahelise bioloogilise mitmekesisuse ja ökosüsteemiteenuste teaduspoliitika platvormi (IBPES) aruanded. Terved ökosüsteemid pakuvad toiduga kindlustatust, puhast vett, seovad ja salvestavad süsinikku ja pakuvad kaitset kliimamuutustest põhjustatud looduskatastroofide eest, mis on vajalikud inimkonna pikaajalise ellujäämise, heaolu ja julgeoleku tagamiseks.

IPCC 2022. aasta aruanne rõhutas eelkõige, et maailmal ja Euroopal on elamisväärse tuleviku kindlustamiseks ees lühike ja kiiresti sulguv ajaaken, kuna äärmuslike ilmastiku- ja kliimaolude sagenemine on toonud kaasa pöördumatuid tagajärgi ning looduslikud süsteemid ja inimühiskond on tõrjutud kaugemale oma võimest kohaneda. Kliimamuutuste mõju leevendamiseks tuleb rakendada meetmeid degradeerunud ökosüsteemide taastamiseks, eelkõige taastades degradeerunud märgalad ja jõed, metsa- ja põllumajandusökosüsteemid.

ELi elurikkuse strateegia alusel peavad liikmesriigid tagama, et ühegi ELis kaitstava elupaiga ega liigi seisund ei halveneks aastaks 2030 võrreldes 2019. a Euroopa Komisjonile esitatud ELi loodusdirektiivi artikli 17 ja linnudirektiivi artikli 12 aruannetega. Lisaks peavad liikmesriigid tagama, et vähemalt 30% liikidest ja elupaikadest, mille seisund ei ole praegu soodne, on 2030. aastaks soodsa seisundiga või näitab seisund selget positiivset trendi. Euroopa Komisjoni ettepaneku „Looduse taastamise määrus“¹ alusel peavad liikmesriigid taastamismeetmed rakendama 30%-l elupaikadest, mille seisund ei ole hea, aastaks 2030, 60%-l aastaks 2040 ja 90%-l aastaks 2050, et saavutada ELi loodusdirektiivi eesmärk – tagada ELis kaitstavate liikide ja elupaikade soodne seisund. Euroopa Komisjonile 2019. a esitatud aruande alusel peab Eestis aastaks 2030 olema taastamismeetmed ellu viidud 11 000 hektaril sooelupaikadel, 8900 hektaril soometsadel ja 2850 hektaril jõeelupaikadel, kokku 27 500 hektaril. Selle käskkirja alusel viiakse taastamismeetmed ellu 9400 hektaril nimetatud elupaikadel.

CO₂ sidumine märgalade taastamise kaudu leevendab kliimamuutusi (nt ühe hektari soo taastamine neelab umbes 800 kg süsinikku aastas), samuti vähendab soode taastamine tuleohtu ja aitab säilitada puhta vee varusid. Jõgede elupaikade ja märgade metsade taastamine vähendab soovimatute ülejutuste mõju.

Projekti sekkumisloogika on arusaadav, mõjus – projektis ettenähtud tegevused võimaldavad saavutada projekti eesmärgid ning planeeritud väljundid ja tulemused parimal moel. Nende

¹ https://environment.ec.europa.eu/publications/nature-restoration-law_en

sidusus eesmärkidega ning mõjus on arusaadavad. Tegevuste ajakava on realistlik, arvestab mh tegevuste omavahelisi seoseid ja ajalist järgnevust.

Projekti kuluefektiivsus

Projekti koostamisel on arvestatud projekti kulude vajalikkust ja mõistlikkust ning seda analüüsitakse enne, kui projekti elluviija lisab projekti detailsemad tegevused eelarvesse. Selle nõude täitmist hinnatakse täiendavalt, tehes vajaduse korral ka uuringud või analüüsid. Projekti järel tagavad toetuse abil rajatud/soetatud vara sihtotstarbelise kasutamise, säilimise ja hooldamise vara omanikud, kui elluviija saavutab omanikega vastava kokkuleppe. Kui kokkulepet ei saavutata, tagab sihtotstarbelise kasutamise ja säilimise ettenähtud perioodil elluviija.

Elluviija suutlikkus projekti ellu viia

Elluviijaks volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus, kelle tegevusala põhimääruse järgi on praktiliste looduskaitsetööde korraldamine riigimaal ja muuhulgas maastiku, pärandkultuuriobjektide ja kaitstavate loodusobjektide hoidmine. Riigimetsa Majandamise Keskus viib juba ellu mitmeid projekte perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse alusel antavast toetusest. Seega on projekti elluviija igati võimeline talle pandavat kohustust eesmärgipäraselt täitma. Projekti sisulist poolt juhib projektijuht, kes korraldab ka projektiga seonduva asjaajamise.

Projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Toetatav tegevus panustab „Eesti 2035“ sihti „Elukeskkond on kvaliteetne, seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt“. Elukeskkond on turvaline ning avaliku ruumi planeerimisel eelistatakse ohutut ja turvalist ning tervist toetavat käitumist soodustavaid lahendusi, mis tagavad igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavuse ja mugavuse. Turvaline elukeskkond luuakse igaühe koostöös. Elukeskkonna uuendamine, kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted, jäätmemajandus, ühisveevärk, maavarad. Mõõdikuna kasutatakse keskkonnatrendide indeksit. Info sihi ja näitaja kohta kantakse SFOSi.

Tööde elluviimine arvestab kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetega, sh looduse pakutavate hüvede väärtustamine; igaühe loodushoiu põhimõtete juurutamine; elukeskkonna ressursitõhususe suurendamine; looduskeskkonna kvaliteedi parandamine ja elurikkuse säilitamine ning suurendamine, sh elupaikade taastamine ja liikide seisundi parandamine ja selleks vajalikud investeeringud.

Meede edendab piirkondade arengueelduste maksimaalset ärakasutamist, taastades või säilitades piirkondades kaitstavaid elupaiku. Investeeringute elluviimisel arvestatakse piirkondlike kaitsekorralduskavade ja tegevuskavade. Samuti aitavad tegevused kaasa muuhulgas öko- ja kalaturismi arengule ning töökohtade tagamisele ja loomisele maapiirkondades, edendades piirkondade kestlikku ja ühtlasemat arengut.

Kaitstavate elupaikade taastamine panustab otseselt liikide seisundi parandamisse. Jõeelupaikade taastamine vähendab soovimata üleujutuste mõju ning taastab jõgede isepuhastusvõime. Eesti jõgede kesise seisundi üheks põhjuseks on rändetakistused jõgedel. Jõgede taastamist toetatakse kaitstavate elupaikade ja kaitstavate liikide tegevuskavade ning alapõhiste kaitsekorralduskavade alusel. Tegevuskava alusel võib kaitstavate liikide elupaikade taastada ka väljaspool kaitstavaid loodusobjekte, kuid kaitstava liigi esinemisala peab olema Eesti Looduse Infosüsteemis registreeritud vastava liigi elupaigana. Keskkonnaministri käskkirja „Toetuse andmise tingimused mitteheas seisundis veekogumite tervendamiseks“ (SFOS sekkumise nr 21.2.2.12) alusel korraldatakse järvesid ning neid jõgesid, mis ei kuulu käesoleva käskkirja alusel toetatavateks.

Sekkumiste otseseks sihtrühmaks on liikide ja elupaikade kõrval, mille seisundi parandamisele meetmed on suunatud, kohalikud elanikud ja kohalikud ettevõtjad, sh loodusturismiga tegelevad ettevõtjad, turistid, harrastuskalapüüdjad ja teised kaitsealade külastajad. Sekkumiste tulemusel kasvab piirkondlik tööhõive. Elupaikade taastamine suurendab loodusturismi potentsiaali. Jõgede taastamisest saavad otseselt kasu eelkõige harrastuskalapüüjaga tegelevad või seotud isikud ja kutseliste kalurite ettevõtted. Meetmete laiemaks kasusaajaks on kogu elanikkond tänu looduse pakutavate ökosüsteemiteenuste paremale kvaliteedile ja rohevõrgustiku paremale sidususele.

Jõeelupaikade ja märgade metsade taastamine vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Toetuse eraldamine ei lähe vastuollu ELi põhiõiguste harta nõuetega, sest elukeskkonda parandavad tegevused on vajalikud kõigile. Toetatavatel tegevustel puudub puutumus soolise võrdõiglikkuse, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavusega.

Käskkirja lisa punktiga 3 sätestatakse toetatavad tegevused.

Toetatavad tegevused on:

- a) looduslike soode ja märgade metsade taastamine;
- b) vooluveekogude taastamine.

Tegevuse käigus taastatakse kaitstavaid elupaigatüüpe ja kaitstavate liikide elupaiku kaitsekorralduskavade ja tegevuskavade alusel. Tegevuskava alusel võib kaitstavate liikide elupaikade taastada ka väljaspool kaitstavaid loodusobjekte, kuid kaitstava liigi esinemisala peab olema Eesti Looduse Infosüsteemis registreeritud vastava liigi elupaigana.

Toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtetega.

Toetatavad tegevused on kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. juuni 2021 määruse (EL) 2021/1060 artiklis 9 toodud „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtetega.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. novembri 2019. aasta määruses (EL) 2019/2088, mis käsitleb jätkusuutlikkust käsitleva teabe avalikustamist finantsteenuste sektoris (ELT L 317, 9.12.2019, lk 1), on sätestatud jätkusuutliku investeerimise põhimõte. Selle kohaselt on investering jätkusuutlik vaid juhul, kui see „ei kahjusta oluliselt“ (ingl k *do no significant harm* ehk DNSH) ühtegi kõnealuses määruses sätestatud keskkonna- või sotsiaalset eesmärki. Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava DNSHd analüüsis Rahandusministeeriumi tellimusel Hendrikson & Ko. Analüüs tõi välja, et rakenduskavas planeeritud meetmed on kooskõlas DNSH printsiibiga. Põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“ tuleb tõlgendada taksonoomiamääruse (2020/852) artikli 17 tähenduses. Selles artiklis on määratletud, mida tähendab „oluline kahju“ taksonoomiamäärusega hõlmatud kuue keskkonnaeesmärgi saavutamisele.

1. Tegevus kahjustab oluliselt kliimamuutuste leevendamist, kui see põhjustab olulist kasvuhoonegaaside heidet.

Ei kahjusta. CO₂ sidumine märgalade taastamise kaudu leevendab kliimamuutusi. Jõgede elupaikade ja märgade metsade taastamine vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Jõgede ja järvede hüdroloogia ja hüdroloogilise režiimi taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogumite ökoloogilist seisundit. Meede panustab otseselt kliimamuutuste leevendamisse – märgalad seovad süsinikku. Meede ei tekita eeldatavalt kahju hinnatavale eesmärgile. Tegemist on keskkonnaeesmärkide saavutamiseks antava toetusega.

2. Tegevus kahjustab oluliselt kliimamuutustega kohanemist, kui see põhjustab praeguse kliima ja eeldatava tulevase kliima kahjuliku mõju suurenemist tegevusele endale või inimestele, loodusele või varadele.

Ei kahjusta. CO₂ sidumine märgalade taastamise kaudu leevendab kliimamuutusi. Jõgede elupaikade ja märgade metsade taastamine vähendab soovimatute üleujutuste mõju. Jõgede ja järvede hüdroloogia ja hüdroloogilise režiimi taastamine vähendab põua ajal veepuuduse probleemi ja parandab veekogumite ökoloogilist seisundit. Meede panustab otseselt kliimamuutustega kohanemisse. Heas seisundis märgalad toetavad ökosüsteemi ja on kliimamuutuste ajal vastupidavamad, mis on vajalik ühiskonna toiminguteks.

3. Tegevus kahjustab oluliselt vee- ja mereressursside kestlikku kasutamist ja kaitset, kui see kahjustab veekogude, sealhulgas pinna- ja põhjavee head seisundit või head ökoloogilist potentsiaali või mereala head keskkonnaseisundit.

Ei kahjusta. Meede panustab otseselt kliimamuutustega kohanemisse. Heas seisundis märgalad toetavad ökosüsteemi ja on kliimamuutuste ajal vastupidavamad, mis on vajalik ühiskonna toiminguteks.

4. Tegevus kahjustab oluliselt ringmajandust (sh jäätmetekke vältimist ja jäätmete ringlussevõttu), kui see põhjustab olulist ebatõhusust materjalide kasutamisel või loodusvarade otsesel või kaudsel kasutamisel, või suurendab oluliselt jäätmete teket, põletamist või kõrvaldamist, või kui jäätmete pikaajaline kõrvaldamine võib oluliselt ja pikaajaliselt kahjustada keskkonda.

Ei kahjusta. Tegevusega ei põhjustata ebatõhusat materjalide kasutust, ei suurendata jäätmete teket, põletamist ega kõrvaldamist. Meede ei ole otseselt seotud ringmajandusega.

5. Tegevus kahjustab oluliselt saastuse vältimist ja tõrjet, kui see suurendab märkimisväärselt saasteainete heidet õhku, vette või pinnasesse.

Ei kahjusta. Tegevus ei põhjusta saastuse teket.

6. Tegevus kahjustab oluliselt elurikkuse ja ökosüsteemide kaitset ja taastamist, kui see kahjustab märkimisväärselt ökosüsteemide head seisundit ja vastupidavust või kahjustab elupaikade ja liikide, sealhulgas liidu tähtsusega liikide kaitsestaatust.

Ei kahjusta. Tegevuse eesmärk on elurikkuse seisundi parandamine, kaitstes ökosüsteeme. Meede panustab otseselt bioloogilise mitmekesisuse ning ökosüsteemide kaitsele ja taastamisele – kaitstakse ning taastatakse märgalasid ja seotud ökosüsteeme ning vähendatakse reostust.

Eespool toodud analüüsi tulemusena kinnitatakse, et toetatavad tegevused on kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtetega.

Käskkirja lisa 1 punktiga 4 sätestatakse toetatavate tegevuste elluviimisega saavutatavad tulemused. Meetme tegevuste tulemusena on tagatud hea seisundi saavutamise eeldused, mis panustavad rakenduskava väljund- ja tulemusnäitajasse.

„Eesti 2035“ sihtide näitajad keskkonnatrendi indeksi alusel (nt soodsas seisundis loodusdirektiivi elupaigatüüpide osatähtsus ja soodsas seisundis loodusdirektiivi liikide osatähtsus) sisestab projekti juurde rakendusüksus. Andmed tulevad projekti juhtrühmast, andmed esitab ja seisundi hinnangu annab Keskkonnaministerium.

Käskkirja lisa punktiga 5 sätestatakse projekti elluviimise korraldajad. Rakendusasutus on Keskkonnaministerium ja rakendusüksus on Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus. Tegevuste elluvijaks volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus, kelle tegevusala põhimääruse järgi on praktiliste looduskaitsetööde korraldamine riigimaal ja muuhulgas maastiku, pärandkultuuriobjektide ja kaitstavate loodusobjektide hoidmine.

Käskkirja lisa 1 punktiga 6 sätestatakse projekti juhtrühma töö korraldamise detailid.

Projekti elluviija esitab juhtrühmale ettepaneku taastatavate alade kohta. Juhtrühm kinnitab taastatavate alade nimekirja, arvestades kuluefektiivsust ja abikõlblike kulude võimalikkust ning projekti eesmärgi. Uusi alasid lisatakse taastatavate alade nimekirja samadel alustel, millega kinnitati esialgu taastatavate alade nimekiri. Juhtrühm otsustab konsensuslikult, millised

objektid ja kui suures mahus korda tehakse, arvestades kuluefektiivsust ja abikõlblike kulude võimalikkust ning projekti eesmärke. Kui juhtrühm ei jõua konsensusele, langetab otsuse Keskkonnaministeerium. Objektide lisamiseks analüüsitakse eraldi riigiabi. Käskkirjaga kehtestatud eelarve piires võib juhtrühm eelarve jagunemist projektis seatud eesmärgi saavutamiseks muuta.

Käskkirja lisa 1 punktiga 7 sätestatakse abikõlblikkuse periood. Tegevuste abikõlblikkuse periood algab 1. jaanuaril 2022 ning lõppeb hiljemalt 2029. aasta 31. detsembril.

Käskkirja lisa 1 punktiga 8 sätestatakse tegevuste eelarve ja ajakava. Aastate 2022–2029 tegevuskava ja eelarve on toodud käskkirja lisa 2. Tegevuste edasise käigus hoidmise kulud kaetakse RMK eelarvest. Tegevuste maksumuse hindamisel on arvestatud rakenduskavas toodud ja meetme nimekirja planeeritud sihtasemete täitmiseks võimalikku eelarvet. Kuna praegu tuleb toime tulla mitme kriisiga, mis võivad põhjustada kas hinnatõusu või teenuste keerukat hankimist, siis selguvad lõplikud kulud tegevuste elluviimisel ja teenuste hankimisel. Projekti tegevuste iga-aastase detailse eelarve lisa 2 toodud eelarve piires ning iga-aastase detailse tegevuskava kinnitab projekti juhtrühm eelneva aasta 15. Detsembriks. Käskkirja kehtestamisel 90 kalendripäeva jooksul. Projekti detailne aastaelarve ja tegevuskava kirjeldavad projekti tegevuste lõikes konkreetseks aastaks planeeritud toiminguid ning eelarvet hangete detailsuses ning kuu täpsusega.

Käskkirja lisa 1 punktiga 9 sätestatakse kulude abikõlblikkus.

Abikõlblikud on projekti kulud, mis tehakse toetatavate tegevuste elluviimisel ja meetme ning projekti eesmärkide saavutamiseks. Tegevuste elluviimiseks on abikõlblikud elupaikade taastamiseks otseselt vajalikud kulud. Need võivad muuhulgas olla kinnisasja ja vallasasja soetamise kulud, puittaimestiku eemaldamise ja kraavide sulgemise ning ümberjuhtimisega seotud kulud, veetaseme reguleerimisega seotud kulud, koelmualade taastamise ja rajamise kulud, paisude eemaldamisega seotud kulud, kärestike rajamisega seotud kulud, seireseadmete soetamise ja haldamise kulud ja töödeks hädavajaliku infrastruktuuri rekonstrueerimise ja korrastamise kulud, samuti otsesed tegevustega seonduvad töövahendite soetamise ja -avalikustamise kulud. Elupaiga taastamisega taristule tekkiva kahju taastamise kulu on abikõlblik, kui see on vajalik projekti eesmärgi saavutamiseks tehtud tegevuse tulemuse tõttu (taastatakse algne seisund). Abikõlblikud kulud hõlmavad tegelike kulude alusel hüvitatavaid otseseid personalikulusid. Abikõlblikud on ka koolituskulud, teavitamiskulud, riigilõivud ja omanikujärelevalve kulud ning hoonestamata või hoonestatud maaostmise kulud, kui see on projekti eesmärkide saavutamiseks vajalik ning mõistlik. Nõupidamiste kulude all peetakse silmas toetuse elluviimisega kokku kutsutud aruteludega seotud kulusid. Lisaks on abikõlblikud tegevuste ettevalmistamisega seotud kulud, nagu inventuurid, uuringud, ekspertiisid ning keskkonnamõju hindamised. Kui inventuuri, uuringu või ekspertiisi käigus selgub, et konkreetse elupaiga taastamine ei ole mõistlik ega kuluefektiivne, siis on tehtud kulu projektis abikõlblik, kuna see panustab otseselt projekti eesmärgi saavutamisse. Projekti elluviimisega seotud teavitustegevused on abikõlblikud 10% projekti abikõlblikest kogukuludest, kuna see seab selgema tegevuspiiri teavitustegevusele ning ei sea ohtu projekti otseste tegevuste saavutamisele. Otseste tegevustega seonduvad töövahendite soetamise maksimaalne kulu on kuni 5% kogu projekti töömahust. Abikõlblikud on kinnisasja ostmise kulud, kui need ei moodusta üle 10% projekti abikõlblikest kogukuludest, mis on 13 823 529,00 eurot.

Riigihangete seaduse alusel ostetavate teenuste, asjade ja tööde eest tasutakse kuludokumentide alusel. Projekti toetatavate tegevuse elluviimisega seotud teavitustegevused on abikõlblikud. Abikõlblikud on otsesed personalikulud ja kaudsed kulud (15% arvestatuna otsestest abikõlblikest personalikuludest) ning projekti ülejäänud abikõlblikud kulud.

Kaudsed kulud on projekti administreerimisega seotud töötajate (nt raamatupidaja) kulud, sh personalikulud ja projekti üldkulud. Projektiga seotud transpordikulud teeb toetuse saaja vastavalt asutusesisestele reeglitele projektiga seotud tööülesannete täitmiseks ja on abikõlblikud.

Kaudseid kulusid tegelike kuludega (kuludokumentidega) ei tõendata, nt raamatupidaja ei pea täitma tööajatabelit. Ühtse määrana saadud toetuse kasutamist ei kontrollita ega auditeerita, toetuse saaja ei pea kulusid projekti raamatupidamisarvestuses eristama ega dokumente säilitama.

Käskkirja lisa 1 punktiga 10 sätestatakse toetuse maksmise tingimused ja kord. Maksetaotluseks nimetatakse käskkirjas e-toetuses kulusid tõendavate dokumentide esitamist.

Käskkirja lisa 1 punktis 11 tuuakse välja toetuse saaja olulisemad kohustused, kuna toetatavate tegevuste elluviijale kohalduvad toetuse saaja kohustused.

Korrastatud taristule, mille eluiga on vähemalt viis aastat, tuleb tagada kliimakindlus. Kliimakindlus tagatakse üldiselt juba projekteerimise käigus ning üldjuhul projekteerija arvestab ka tuleviku kliimatrendidega ehitusprojekti koostamisel. Kliimakindluse tagamine on protsess, mille eesmärk on vältida taristu vastuvõtlikkust võimalikele pikaajalistele kliimamõjudele, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet ja et projektist tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2050. aastaks seatud kliimaneutraalsuse eesmärgiga.

Elluviija peab esitama rakendusüksusele info planeeritud ja elluviidud riigihangete ning maksete kohta. Elluviija peab tagama üldjuhul projekti väljundite ja tulemuse säilimise ning sihipärase kasutamise pärast projekti lõppmakse tegemist viie aasta jooksul.

Elluviija peab täitma Vabariigi Valitsuse 12.05.2022 määruse nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“ § 2 lõigetest 3 ja 4 tulenevaid kohustusi.

Riigiabi

Kas käskkirja alusel antav toetus on riigiabi või vähese tähtsusega või ei ole riigiabi, hinnatakse enne objektide töösse võtmist.

Tegevused toimuvad eelkõige paisudel, mis paiknevad riigimaadel või kuuluvad kohalikele omavalitsustele või füüsilistele isikutele, kes neid majandustegevuseks ei kasuta või majandustegevusega ei tegele. Kui objekti omanik on juriidiline isik või objekti kasutab juriidiline isik hoonestusõiguslepinguga, on projekti elluviija kohustatud analüüsima objekti täielikku või osalist riigile omandamist lähtuvalt objekti prioriteetsusest ja kuluefektiivsusest. Seetõttu kalapääsude rajamisega paisude omanikele riigiabi ei anta. Tegevuse tulemusena luuakse võimalus toetust saanud aladel veekogude tervenemiseks, sh elupaikade ja liikide seisundi parandamiseks. Ülaltoodut arvesse võttes ei ole käskkirja alusel planeeritav toetus riigiabi, kuid elluviija peab enne kõikide objektide korrastamist korraldama riigiabi analüüsi ning objektide korrastamisel lähtuma analüüsi tulemustest.

Käskkirja lisa 1 punktiga 12 sätestatakse riigihangete läbiviimisel rakendusüksuse kaasamise võimalused ja kohustused.

Käskkirja lisa 1 punktiga 13 sätestatakse tegevuste elluviimise seire korraldus. Korra sätestamise eesmärk on anda tegevuse elluviijale ülevaade, millist informatsiooni ta projekti elluviimisel peab koguma ning esitama. Käskkirjaga sätestatakse tegevuse elluviijale kohustus esitada projekti vahearanded ning lõpparuanne, fikseerides aruandlusperioodi, ning aruannetes sisalduv miinimuminformatsioon. Aruannete eesmärk on regulaarselt seirata projekti edenemist, eesmärkide poole liikumist ning tulemuste saavutamist, samuti avastada võimalikke

probleeme elluviimisel. Projekti vahe- ja lõpparuanne on sisendiks ka regulaarsete rakenduskava seireandmete esitamisel Euroopa Komisjonile ja lõpparuande koostamisel ning ülevaadete esitamisel kogu rakenduskava tulemuste saavutamisest.

Käskkirja lisa 1 punktiga 14 sätestatakse finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord.

Käskkirja lisa 1 punktiga 15 sätestatakse vaide menetlemise kord.

Käskkirja punktiga 2 kinnitatakse elupaikade taastamiseks kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks toetuse kasutamise 2022–2029 tegevuskava ja eelarve (lisa 2).

Käskkirja lisaga 2 tuuakse välja projekti planeeritud eelarve rahastajate kaupa koos tegevuste ja näitaja kajastamisega järgmiselt:

Tegevuse nimetus:	Väljundnäitaja koos sihttasemega: 01.01.2022–31.12.2029			
Programmi tegevus: liikide ja elupaikade soodsa seisundi ning maastike mitmekesisuse tagamine	Seisundi parandamiseks toetust saanud elupaikade pindala (ha)	Abikõlblik kogusumma (EUR)	Ühtekuuluvusfondi toetus (EUR)	Omafinantseering (EUR)
Märgalade taastamine	9 400	11 288 997,75	9 595 648,09	1 693 349,66
Projekti käigus tehtavatest töödest avalikkuse teavitamine		1 382 352	1 174 999,20	207 352,80
Otsene personalikulu (märgalade taastamine)		667 930,00	567 740,50	100 189,50
Otsene personalikulu (projektijuhtimine koos teavitustegevuse koordineerimisega)		333 965,00	283 870,25	50 094,75
Ühtne määr		150 284,25	127 741,61	22 542,64
Kokku:		13 823 529,00	11 749 999,65	2 073 529,35

Käskkirja alusel on toetus vaid osa kogu sekkumisest SFOSi nr 21.2.3.21, mille EL toetuse summa on 16 000 000 eurot. Ülejäänud EL toetuse osale summas 4 250 000,00 eurot on koostamisel teine TAT käskkiri.

Kogu SFOSi nr 21.2.3.21 sekkumise eelarve on allpool toodud tabelis:

		Sekkumise / tegevuse kogueelarve	ELi toetus (euro)	ELi toetuse osakaal (%)	Riigi panus (s.h RKF ja OF) (euro)	Kokku (euro)
Rakenduskava- ga kooskõlas olevad sekkumised	Sihttase 2029					
Elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks	11 400	18 823 530	16 000 000	85%	2 823 530	18 823 530
	60					

Käskkirja punktiga 3 volitatakse Riigimetsa Majandamise Keskus täitma toetatavate tegevuste elluviija ülesandeid.

Riigimetsa Majandamise Keskus volitatakse valdkondliku ministri käskkirjaga tegevuste elluviijaks perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse § 10 lõike 4 kohaselt.

Käskkirja punktiga 4 reguleeritakse käskkirja jõustumise tähtaeg.

Käskkiri jõustub, kui Vabariigi Valitsus on kinnitanud perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide meetme nimekirja.

3. Käskkirja vastavus Euroopa Liidu õigusele

Käskkirja eelnõu aluseks on perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seadus ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava ELi õigusega.

Käskkirja eelnõu on muuhulgas kooskõlas järgmiste ELi määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, 24. juuni 2021, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ühissätete määrus);
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1058, 24. juuni 2021, mis käsitleb Euroopa Regionaalarengu Fondi ja Ühtekuuluvusfondi.

Euroopa Liidu määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõus nimetatud ülesannete täitjal tuleb juhendada neist otse, arvestades eelnõus ja selle alusel antavatest Vabariigi Valitsuse määrustes sätestatud. Eelnõus on ühissätete määruse sättele viidatud, kui ülesande sisu on ühissätete määrusega reguleeritud, mis teeb hõlpsamaks asjakohase regulatsiooni leidmise.

4. Käskkirja mõju

Käskkirjaga reguleeritava projekti tulemused aitavad kaasa kaitstavate liikide ja elupaikade seisundi parandamisele. Käskkirjaga reguleeritava meetme tulemused aitavad parandada veekogumite ökoloogilist seisundit. Käskkirja koostamise hetkel teadaoleva informatsiooni põhjal hindame, et meetme eelarve vahenditega saavutatakse mõõdikutele seatud sihttasemed.

5. Eelnõu kooskõlastamine

Käskkirja eelnõu kooskõlastati eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Rahandusministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi ja Riigikantsleiga ning Riigi Tugiteenuste Keskusega.

Kooskõlastustabel

I.	Sotsiaalministeeriumi seisukoht:	KeMi tegevus:
Kooskõlastab vaikimisi märkusteta, kuid esitab paar kommentaari:		
1.	Palume muuta põhiõiguste harta kontroll-lehel ridade 45-56 kohta (artiklid 21-26) veerus G oleva selgituslahtri sisu ja lisada TAT juhendi kohane tekst „ Analüüs seletuskirjas“.	Arvestatud.
2.	Palume lisada seletuskirja osasse „Projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega.“ täiendavalt järgmine tekst: „Toetatavatel tegevustel puudub puutumus soolise võrdõiguslikkuse, võrdse kohtlemise ja ligipääsetavusega“.	Arvestatud.
II.	Riigi Tugiteenuste Keskuse seisukoht:	KeMi tegevus:
Riigi Tugiteenuste Keskus kooskõlastab vaikimisi, esitades paar ettepanekut:		
1.	Käskkirja lisa 1 on vaja nimetada vaiete menetleja (on ühendmääruse § 43 lg 1 kohaselt kohustuslik element) ning seletuskirjas selgitatakse teavitamiskulude piirmäära seadmist (teavitamiskulud ei moodusta üle 10% projekti käskkirja kehtestamisel toodud abikõlblikest kogukuludest).	Arvestatud. Käskkirja lisa 1 punktiga 15 sätestatakse vaide menetlemise kord. Lisatud selgitus seletuskirja: Projekti elluviimisega seotud teavitustegevused on abikõlblikud 10% projekti abikõlblikest kogukuludest, kuna see seab selgema tegevuspiiri teavitustegevusele ning ei sea ohtu projekti otseste tegevuste saavutamisele.
2.	Käskkirja lisa 1 punktid 10.7 ja 13.6 ei ole omavahel kooskõlas ning määratlemata on lõpparuande/ viimase maksetaotluse esitamise kuupäev võttes ka arvesse, et RÜL on võimalik toetust välja maksta kuni 31.03.2030 (ühendmäärus § 26). Palun täiendada.	Mitte arvestatud. Lõpparuande võib esitada enne viimast maksetaotlust või sellega samal ajal. Maksete menetlemise tähtaeg on olemas käskkirja lisa 1 punktis 10.1: Toetust makstakse abikõlbliku kulu hüvitamiseks ühendmääruse 6. peatükis sätestatud tingimustel ja korras.
3.	Ettepanek muuta käskkirja Lisa 1 p. 3.3 "Riigiabi andmise analüüs tehakse enne iga objekti projekti raames tegevuskavasse lisamist" asukohta ja viia see p. 11 elluviija kohustuste loetellu. Riigiabi analüüsi tegemine on toetuse andmise eelduseks ja ei	Arvestatud.

	panusta meetme tegevuste sisuliste eesmärkide saavutamisse.	
III.	Rahandusministeeriumi seisukoht:	
	Rahandusministeerium kooskõlastab märkustega arvestamisel:	
1.	<p>Eelnõus ei ole infot kõigi meetme sekkumiste kohta, mistõttu ei ole võimalik meetme eelarvet meetme nimekirjaga võrrelda. Meetmete nimekirja järgi on selle meetme all kaks sekkumist:</p> <p>1) Elupaikade taastamine kliimamuutustega kohanemise valmisoleku suurendamiseks ja 2) rohestamiskavade koostamine ja elluviimine ehk linnade elurikkuse parendamine, sh rohealade täiendav rajamine. EL toetus mõlema sekkumise peale kokku peab olema 18 550 000 eur.</p> <p>Käesolev TAT on koostatud esimese sekkumise kohta ja selle eelarve EL toetuse osa on 11 750 000 eur.</p> <p>Eelnõu seletuskirjas on öeldud, et „Käskkirja alusel on toetus vaid osa kogu sekkumisest SFOSi nr 21.2.3.21. Ülejäänud osale on koostamisel teine TAT käskkiri” ning selle all olevas tabelis on EL toetuse summa 16 000 000 eur. Jäeb selgusetuks, kas selle all on mõeldud koostamisel oleva käskkirja eelarvet või mõlema eelnõu eelarvet kokku.</p> <p>Palume seda täpsustada. Lisaks ei ole eelnõus mainitud teist selle meetme all olevat sekkumist (SFOSi nr 21.2.3.22). Selleks, et meetme eelarve oleks meetmete nimekirja vastu kontrollitav, tuleb seletuskirja lisada info mõlema meetme sekkumise kohta.</p>	Arvestatud. Seletuskirjas lisa 2 juures infot täpsustatud.
2.	<p>Strateegia Eesti 2035 siht ja keskkonna/kliima põhimõttele kohalduv näitaja on eelnõus kenasti toodud, kuid meetmete nimekirja kohaselt omab meede tervikuna ka puutumust võrdsete võimaluste ja ligipääsetavuse horisontaalsetesse põhimõtetesse. Juhul, kui ka selle</p>	Arvestatud. Seletuskirja täpsustamisel on arvestatud SIMi poolt toodud detailsemat tegevusplaani.

	sekkumise käskkirjaga nendesse põhimõtetesse panustatakse, tuleb lisada nendele vastavad Eesti 2035 näitajad.	
3.	Palume lisada Euroopa Liidu põhiõiguste harta kontroll-lehe artiklite 21-26 ja 37 juurde ka konkreetsed viited seletuskirja punktidele, kus vastav põhjendus kirjas on.	Arvestatud. Info on seletuskirjas leitav teema juures: <i>Projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega.</i>
4.	Eelnõu seletuskirjas on küll viidatud, et õigusakti koostamisel on rakendatud Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seirekomisjoni kinnitatud valikukriteeriume ning tehtud asjakohased analüüsid. Selguse huvides palume täpsustada, et mõeldakse 2021–2027 perioodi rakenduskava valikukriteeriumeid.	Arvestatud.